

Elämää Malawijärven jaokylissä

— **Kiitos Jumalalle! Tänä vuonna kylässämme ei ole nähty nälkää. Saimme hyvän sadon soijasta, maapähkinöistä, maissista ja vihanneksista. Aina ei ole ollut näin. Puhtaasta vedestä meillä on kuitenkin puutetta. Kaivo on kaukana. – Bakal Koloko, Chiutulan kylän päällikkö**

Lähestymme jaokylää peltojen läpi johtavaa kuoppaista tietä pitkin. Automme pomppii ja heiluu monttujen ja mutkien mukaan. Tien vierellä kulkee jono naisia kantaen päänsä päällä suurta, monen metrin pituista polttopuukuormaa. Kylässä puolestaan naisjoukko on palaamassa vedenhakureissulta. Ruskeiden savimajojen välissä vilistää lapsia, vuohia ja kanoja. Auton saapuminen kylään on merkkitapaus, jota ei ole nähty ehkä moneen kuukauteen.

Kauppiaita ja kalastajia

Jaokansan juuret ovat Mosambikissa. Osa kansasta muutti 1800-luvun alussa naapurimaahan, Malawijärven eteläpuolelle. Jaot avustivat Sansibarin arabeja norsunluu- ja orjakaupassa. Palkkioksi jaot saivat tuliaseita. Tämän seurauksena heidät tunnettiin sotaisista kahnauksista naapuriheimojen kanssa. Valtaosa jaoista on uskonnoltaan muslimeja, mikä on perua arabiyhteyksistä.

— Nykyään jaot tunnetaan Malawissa kauppiaina, kalastajina ja pienviljelijöinä. Heillä on muita kansanryhmiä alhaisempi koulutustaso, mikä osittain selittää perheiden köyhyyttä, **Clapperton Mayuni**, Malawin Piipiaseuran pääsihteeri kuvailee.

Jaokulttuurista

Suurperheissä tyttöjen koulunkäynti jää muutama vuoteen, jos he ylipäättään pääsevät kouluun. Aiemmin tytöt naitettiin jo 12-vuotiaasta alkaen. Hallitus on sittemmin kieltänyt lapsiavioliitot ja suosittaa avioliittoa yli 18-vuotiaille. Vanhat perinteet elävät yhä. Usein tyttö naitetaan jo 15-vuotiaana, jotta hänen elatuksensa siirtyisi puolison vastuulle.

Kysyn **Willie Beatonilta**, jaonkielisen lukutaitotyön koordinaattorilta, miten hän kuvailee jaokulttuuria. – Jaolle oma kieli ja kulttuuriset tavat ovat tärkeitä. Näihin kuuluvat keskeisesti teini-ikäisten poikien ja tyttöjen aikuistumisriitit, Willie vastaa ensimmäiseksi.

Yksinäisten naisten taakka

— Malawin köyhyysaste on hälyttävä. Esimerkiksi lukutaitoryhmissä käyvät naiset ansaitsevat keskimäärin alle dollarin päivässä, **Wilfrid Ngawala** Malawin Pipliaseurasta kertoo.

Jaokylissä asuu paljon yksinäisiä naisia. Miehet ovat poissa pitkillä kalastusmatkoillaan tai ovat muuttaneet työhön Etelä-Afrikkaan. Naiset jäävät lapsien kanssa kotimaahan.

— Usein nuo Etelä-Afrikkaan lähteneet katselevat sieltä vihreämpää ruohoa. He tapaavat kauniita naisia, jotka syövät joka päivä kanaa. Näin miehet unohtavat täysin Malawiin jääneen perheensä. Tähän aikaan vuodesta, elokuussa, nämä yksinäiset yrittävät päästä toisten pelloille töihin ja siten ansaita elantoa. Valitettavasti emme pysty pitämään huolta kaikista puutteenalaisista. Pelloilla teemme kyllä yhdessä töitä, kertoi **Aisha Mustafa** lukutaito-opettaja.

Elanto tiukassa

Perheet saavat elantonsa pienillä väliaikaistöillä sekä maanviljelyksellä. Pellot antavat vuodessa vain yhden sadon soijaa, maapähkinöitä, maissia, sokeriruokoa, tupakkaa, tomaatteja ja muita vihanneksia. Hyväkään sato ei takaa viljelijöille kunnollista tuottoa.

Joitakin vuosia sitten Malawin kaupankäynnin olosuhteet muuttuivat. Aiemmin hallitus osti viljelijöitä sadon ensin ja maksoi viljelijöille käyvän korvauksen. Jos jotakin jäi myymättä, viljelijät pystyivät myymään loput yksityisille ostajille. Nykyään yksityiset kauppamiehet pystyvät ostamaan satoa heti. Viljelijöitten on pakko myydä halvalla, jotta saavat leipää perheelleen. Tyytymättömyys kytee maaseudun köyhissä kylissä, joissa ihmisten elanto on entistä tiukemmalla.

Kaiken keskellä myös iloa

Kysyn lukutaitoryhmän jaonaisilta heidän päiväohjelmaansa. Vastaukseksi naiset luettelevat: aamulla peltotöitä, ruuanlaittoa, siivousta, veden ja puiden hakua ja iltapäivällä opiskelua. Illalla ohjelmassa on ruuanlaittoa. — Luen miehelleni kirjaa. Mies kuuntelee tarkkaan kun luen, vanha nainen selittää pilke silmäkulmassa iltatoimiaan. Muu naisjoukko rämähtää nauramaan.

Vaikka jaokylissä kuulee ihmisiltä karuja kertomuksia perheen elättämisen haasteista, kuulee myös käsittämättömän paljon naurua, laulua ja tanssia. Pinnan alla elää kyky iloita yksinkertaisista käsillä olevista asioista. Spontaanin laulun ja tanssin aiheeksi riittää esimerkiksi se, että osaa pitää liitua kädessään ja kirjoittaa taululle A-kirjaimen.

Teksti Satu Toukkari